

Boris Ďurkech, Jozef Švarný

Postavenie Slovenskej Republiky v Medzinárodnom Krízovom Manažmente

Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje nr 27, 70-88

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KULTURA BEZPIECZEŃSTWA
NAUKA – PRAKTYKA – REFLEKSJE
Nr 27, 2017 (70–88)
DOI 10.24356/KB/27/2

POSTAVENIE SLOVENSKEJ
REPUBLIKY V MEDZINÁRODNOM
KRÍZOVOM MANAŽMENTE

PLACE OF SLOVAK REPUBLIC WITHIN
INTERNATIONAL CRISIS MANAGEMENT

BORIS ĎURKECH, JOZEF ŠVARNÝ
Akadémia ozbrojených síl Milana Rastislava Štefánika, Liptovský Mikuláš

ABSTRACT

Global security is directly dependent on ability of main relevant security actors to avoid regional or local crisis which might have high potential to escalate up to global level. While no single relevant security actor is able to achieve this aim unilaterally without potentially negatively impacting security of other actors, international and/or regional organizations do try to fulfill this role of suppressing potential for increased security dilemmas in geopolitical hotspots with consequent crisis development within more collaborative framework. Those organisations do develop appropriate mechanisms to deal with crisis, while also build capabilities in solving potential crisis within its agreed mandates before they fully develop. In this paper we will focus on four relevant organizations UN, NATO, OSCE and EU which play important crisis management role within broader Euroasia. After initial introduction to theoretical background on crisis development we will focus on each above mentioned organizations and describe its role in international crisis management. Afterwards we will continue

with framing role which Slovak republic plays within those institutions with concluding remarks about its overall contribution to international crisis management within above selected organizations.

Key words: EU, OSCE, NATO, UN, international crisis management, SVK.

ABSTRAKT

Globálna bezpečnosť je priamo závislá od schopnosti relevantných bezpečnostných aktérov predchádzať regionálnym alebo lokálnym krízam, ktoré majú potenciál prerásť do globálnych rozmerov. Vzhľadom na fakt, že na globálnej úrovni nie je schopný túto úlohu relevantne naplňať žiaden bezpečnostný aktér nezávisle od ostatných relevantných bezpečnostných aktérov bez toho aby súčasne negatívne nenarúšal ich bezpečnosť, sa pre potreby riešenia globálnych bezpečnostných otázok vytvorili globálne, alebo regionálne organizácie, v ktorých kompetencii je v závislosti od konkrétnej bezpečnostnej dilemy uvedenú bezpečnostnú situáciu riešiť. Tieto organizácie súčasne disponujú spôsobilosťami na riešenie bezpečnostných dilem, ktoré prerástli do krízy a spôsobili bezpečnostnú nestabilitu s potenciálom šírenia mimo územia svojho vzniku. V tomto príspevku sa zameriame na rámcové definovanie cyklu, ktorým prechádzajú krízy s následným popisom činnosti a kompetenčného rámca Organizácie spojených národov (OSN), Organizácie severoatlantickej zmluvy (NATO), Organizácie pre bezpečnosť a obranu v Európe (OBSE) a Európskej únie (EÚ) na riešenie otázok súvisiacich s riešením kríz v rámci medzinárodného krízového manažmentu (MKM). Následne sa budeme venovať pôsobeniu Slovenskej republiky (SR) v rámci činnosti jednotlivých organizácií MKM. V závere zhodnotíme celkové pôsobenie SR v rámci organizácii MKM.

Kľúčové slová: EÚ, OBSE, OSN, NATO, medzinárodný krízový manažment, SR.

ÚVOD

Medzinárodný krízový manažment rieši prioritne otázky súvisiace s krízami a konfliktami. Kríza je v oxfordskom lexikóne anglického jazyka definovaná ako „1. obdobie intenzívnych ťažkostí alebo nebezpečenstva; 1.1 obdobie keď je potrebné vykonať zložité alebo dôležité rozhodnutie; 1.2 bod

obratu, kedy choroba prechádza dôležitou fázou, ktorá indikuje zlepšenie, alebo smrť.“ Konflikt uvedený slovník definuje nasledovne: „1. Významný nesúhlas alebo nezhoda, zvyčajne dlhodobého charakteru; 1.1 dlhotrvajúca ozbrojená konfrontácia; 1.2 stav mysle, v ktorom osoba zažíva protichodné pocity alebo potreby; 1.3 vážna nekompatibilita medzi dvoma alebo viacerými názormi, princípmi alebo záujmami“. Mechanizmy medzinárodného krízového manažmentu sú primárne vytvárané, na zníženie potenciálu vzniku konfliktu, prípadne ich riešenie v čo najskorších fázach v rámci operácií na prevenciu konfliktu. Pri zlyhaní medzinárodného krízového manažmentu zasiahnuť v prvotných fázach krízy, respektíve konfliktu, sa do popredia dostáva úloha krízového manažmentu v rámci operácií na udržanie mieru, operácií na vynútenie mieru, operácií na nastolenie mieru, operácií na budovanie mieru a humanitárnych operácií. V prvej časti tohto príspevku uvidíme teoretický koncept evolúcie kríz a konfliktov, ktoré sú prejavom ľudskej činnosti a ktoré sú dlhodobého minimálne latentného charakteru. Následne sa budeme venovať hlavným organizáciám medzinárodného krízového manažmentu (ďalej MKM), ktoré disponujú politickými a vojenskými spôsobilosťami na riešenie komplexného okruhu kríz a konfliktov a síce OSN, OBSE a EÚ. V poslednej časti sa budeme venovať účasti SR v MKM a jednotlivým príspevkom, ktoré SR poskytuje na riešenie konkrétnych kríz a konfliktov. V závere zhodnotíme celkové postavenie SR v MKM a evolúciu príspevkov do MKM v súvislosti so zameraním zahraničnej politiky SR.¹

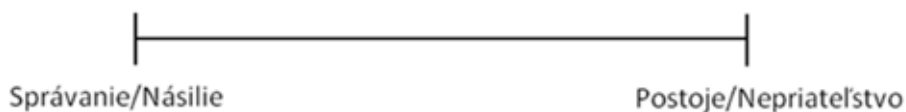
VZNIK A ŽIVOTNÝ CYKLUS KONFLIKTOV V MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOCH

Štruktúra medzinárodného systému do značnej miery ovplyvňuje nástroje a predpokladané výsledky riešenia konfliktov. V tejto oblasti je principiálna otázka do akej miery sú postoje hlavných relevantných globálnych bezpečnostných aktérov k riešeniu konkrétnych bezpečnostných dilem kompatibilné. V prípade, že hlavní bezpečnostní aktéri zdieľajú rovnaké hodnotenie identifikovaných hrozieb, ich zdrojov a pravdepodobných dôsledkov, a pokiaľ ich vnímajú z rovnakou intenzitou, je možné predpokladať, že organizácie MKM budú disponovať dostatočnou dynamikou aktivity a vyčlenených prostriedkov na riešenie uvedených kríz. V uve-

¹ V tomto príspevku sa nebudeme venovať bilaterálnym aktivitám SR ani príspevkom v rámci MKM nad rámec vyššie uvedených organizácií.

denom kontexte je súčasne dôležité aj teoreticky definovať základné faktory, ktoré podmieňujú vznik konfliktov, keďže organizácie MKM aj pri zhode ohľadne hrozieb medzi hlavnými bezpečnostnými aktérmi a pri nedostatku vyčlenených zdrojov sú v praxi mnohokrát neúspešné, keď neberú do úvahy kontext, v ktorom vznikol konflikt a historické pozadie smerujúce k eskalácii napätia v konkrétnych geopolitických a bezpečnostných ohniskách napätia.

ZÁKLADNÉ FAKTORY PODMIEŇUJÚCE VZNIK KONFLIKTOV

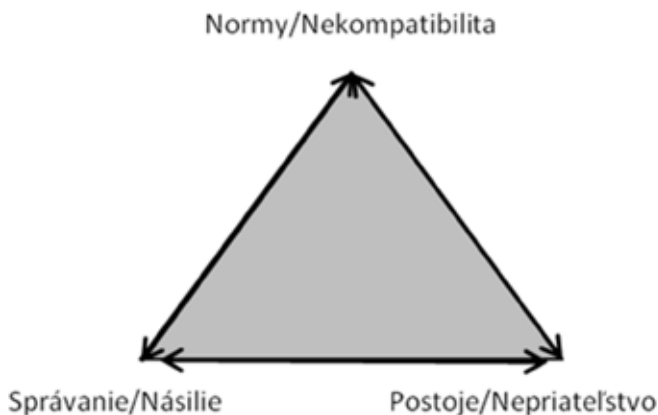

Obrázok 1 Klasický model základných predpokladov vzniku konfliktu

Vnímanie hrozieb, alebo reálny vznik kríz a konfliktov patrí medzi kľúčové faktory nevyhnutné na identifikovanie potreby iniciácie opatrení, na prevenciu konfliktu², alebo na prijatie opatrení na ich manažovanie. Klasická definícia konfliktu v medzinárodných vzťahoch sa opierala o predpoklad existencie dvoch a viacerých protichodných záujmov, ktoré vznikali v prostredí existencie obmedzených zdrojov a neschopnosti nájsť konsenzus ohľadne riešenia tejto situácie. Vo všeobecnosti boli v takto definovaných konfliktoch v klasickom modeli badateľné dva základné premenné faktory – správanie sa a postoje, respektíve násilie a nepriateľstvo (viď obrázok 1). Táto definícia bola plne funkčná v období jasnej deliacej ideovej línie počas bipolárneho rozdelenia sveta, kedy súperili dva protichodné myšlienkové prúdy globálneho spoločensko-politického usporiadania sveta. Súčasne však uvedený model bol do značnej miery podmienený ochotou hlavných predstaviteľov uvedených hlavných bezpečnostných aktérov oboch blokov uvedené konflikty riešiť spoločne priamo, alebo prostredníctvom organizácií MKM. K rozšíreniu pôsobenia organizácií MKM dochádza až po skončení studenej vojny. Je možné súhlasiť z autorom Wallensteinom, ktorý uvádza, že „iba začiatkom deväťdesiatych rokov sa na globálnej úrovni začali seriózne rozoberať

² V tomto článku budeme považovať krízy a konflikty ako príbuzné kategórie a v ďalšej časti budeme používať pojem konflikt.

otázky nastolovania mieru po predchádzajúcich vojnách. Počas studenej vojny, dohovory a zmluvy súvisiace z otázkami použitia zbraní boli ojedinelé a vo svojej podstate limitované.³ Po kolapse socialistického bloku, ktorý predstavoval jeden u pólov bipolárneho sveta a následnej expanzii liberálnych demokratických noriem s následným efektom obnovenia regionálnych identít je potrebné do uvedenej definície konfliktu zaradiť aj faktor nekompatibility hodnotenia konkrétnych otázok bezpečnosti medzi zúčastnenými stranami konfliktu, čiže nekompatibility noriem, ktoré predstavili do bezpečnostnej teórie predstavitelia postmoderných škôl bezpečnostných štúdií. Táto nekompatibilita noriem je nadradená tak správaniu, ako aj postojom zúčastnených strán konfliktu, pričom tak správanie, ako aj postoje a normy sa vzájomne podmieňujú a ovplyvňujú, resp. eskalujú, alebo deeskalujú konflikt (viď obrázok 2). Tým dôjde o vyčlenenie pojmu konflikt z čisto vojenského sektora vnímania bezpečnosti do ostatných sektorov bezpečnosti tak ako to predstavujú predstavitelia konštruktivistických škôl bezpečnosti. Konflikt tak nie je otázkou objektívnej bezpečnosti ale otázkou subjektívneho vnímania bezpečnosti a lepšie vysvetľuje logiku konfliktu medzi zúčastnenými stranami.

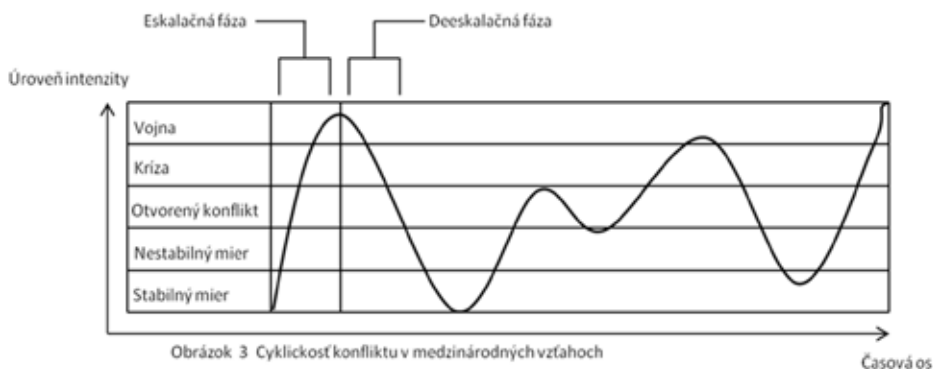
Obrázok 2 Postmoderný model základných predpokladov vzniku konfliktu

ŽIVOTNÝ CYKLUS KONFLIKTOV V MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOCH

Konflikty sú permanentnou súčasťou ľudskej civilizácie. Zo svojej podstaty sú skôr dynamické ako statické a v čase prechádzajú evolúciou

³ Wallensteen, Peter. Understanding Conflict resolution. 2002. http://uk.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/44076_Wallensteen.pdf (cit. 30.12.2016).

a cyklickým znovuožívaním. Nie všetky konflikty je nutné riešiť formou angažovania organizácií MKM. Ako uvádza autor LUND „Čomu je potrebné zabrániť sú nie konflikty, ale deštrukčné a násilné formy konfliktov: vojny medzi štátmi, nátlak, medzikomunitné krvavé potýčky,... a kedy produktívne alternatívy k uvedenému konfliktu sú k dispozícii“. (LUND 2010) Práve u takýchto typov konfliktov je potrebné venovať zvýšenú pozornosť. Porozumenie životnému cyklu týchto konfliktov je zásadné pre pochopenie, v ktorej fáze sa jednotlivé konflikty nachádzajú a súčasne aké konkrétne nástroje je vhodné použiť v jej jednotlivých fázach tak aby tie nástroje plnili svoj účel. Cyklickosť konfliktov je poznamenaná zmenou úrovne intenzity napätia medzi zúčastnenými bezpečnostnými aktérmi a prechádza od úrovne relatívnej stability do krízy a vojny s následnou deeskaláciou do relatívneho mieru. Vo všeobecnosti je v teoretickej rovine vzniku konfliktov identifikovaných päť fáz intenzity a síce úroveň stabilného mieru, nestabilného mieru, otvoreného konfliktu, krízy a vojny (viď obrázok 3). Konflikt súčasne prechádza z časového hľadiska troma úrovňami evolúcie a síce počiatkovou, strednou a záverečnou fázou. Počas týchto úrovní a fáz dochádza k postupnému striedaniu nástrojov, ktoré sú vhodné v konkrétnych fázach riešenia konfliktu. Počas eskalačných fáz konfliktu sa zväčša používajú nástroje na štrukturálnu prevenciu konfliktu, nástroje na priamu prevenciu, nástroje na manažovanie konfliktu, prípadne nástroje krízového manažmentu a nástroje na vynútenie mieru. V deeskalačných fázach sa potom jedná o nástroje na udržanie mieru, manažmentu, budovania a konsolidácie mieru.

PÔSOBNOSŤ VYBRANÝCH ORGANIZÁCIÍ MEDZINÁRODNÉHO KRÍZOVÉHO MANAŽMENTU

Medzi hlavné organizácie v rámci MKM, ktoré pôsobia v euroázijskom bezpečnostnom prostredí, ktorého je SR súčasťou sú OSN, OBSE a EÚ. Kým OBSE a EÚ sú skôr regionálneho charakteru, OSN má univerzálnu pôsobnosť a je zastrešujúcou organizáciou, ktorá od svojho vzniku po druhej svetovej vojny plne úlohu neformálneho bezpečnostného garanta nad aktivitami regionálnych bezpečnostných inštitúcií vrátane organizácií MKM. V nasledujúcej časti príspevku sa budeme venovať základnému poslaniu vyššie uvedených organizácií a ich hlavným aktivitám v oblasti MKM.

OSN AKO ZÁKLADNÝ PILIER RIEŠENIA MEDZINÁRODNÝCH KRÍZ

OSN bola založená 24. októbra 1945. Normatívno- záväzný dokument Charta OSN v čl. 1 uvádza ciele OSN nasledovne:

- Zachovať medzinárodný mier a bezpečnosť a pre tento cieľ robiť účinné kolektívne opatrenia, aby sa predišlo ohrozeniu mieru, odstránilo sa jeho ohrozenie a potlačil každý útočný čin alebo iné porušenie mieru, a v zhode so zásadami spravodlivosti a medzinárodného práva uskutočňovať mierovými prostriedkami úpravu alebo riešenie sporov alebo situácií, ktoré by mohli viesť k porušeniu mieru.
- Rozvíjať medzi národmi priateľské vzťahy založené na úcte k zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov, ako aj robiť každé iné vhodné opatrenia na posilnenie svetového mieru.
- Uskutočňovať medzinárodnú spoluprácu riešením medzinárodných problémov hospodárskeho, sociálneho, kultúrneho alebo humanitného rázu podporovaním a posilňovaním úcty k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka alebo náboženstva.
- Byť strediskom, ktoré by uvádzalo do súladu úsilia národov pri dosahovaní týchto spoločných cieľov. (OSN 1945)

Súčasne v čl. 7 sa ustanovujú organizácie, ktoré majú naplňať uvedené ciele nasledovne:

- Ako hlavné orgány Organizácie Spojených národov sa zriaďujú: Valné zhromaždenie, Bezpečnostná rada, Hospodárska a sociálna rada, Poručenská rada, Medzinárodný súdny dvor a Sekretariát.
- Podľa tejto Charty možno zriadiť pomocné orgány, ktoré by sa ukázali potrebnými. (OSN 1945)

OSN má vo svojej gescii 16 mierotvorných misií a síce misie MINURSO (Západná Afrika), MINUSCA (Stredoafrická republika), MINUSMA (Mali), MINUSTAH (Haiti), MONUSCO (Demokratická republika Kongo), UNAMID (Darfur), UNDOF (Golanské výšiny), UNFICYP (Cyprus), UNIFIL (Libanon), UNISFA (Abyei), UNMIK (Kosovo), UNMIL (Libéria), UNMISS (Južný Sudán), UNMOGIP (India a Pakistan), UNOCI (Pobrežie slonoviny), UNTSO (Blízky východ). Celkovo v misiách OSN pôsobilo 100,019 uniformovaných príslušníkov ozbrojených zložiek (k 31. augustu 2016)⁴. OSN rozlišuje štyri druhy operácií na podporu mieru a síce operácie na prevenciu konfliktov (Conflict prevention), operácie na budovanie mieru (Peace Building), dočasná správa (Transitional Administration) a operácie na udržiavanie mieru (Peace Keeping). Pri všetkých týchto typoch operácií je potrebné brať do úvahy, že „OSN nedisponuje vlastnými bojovými jednotkami či vlastnou armádou, a preto sa mierové jednotky tvoria z dobrovoľníckych príspevkov členských štátov“ (Jurčák, V., Ivančík, R. 2013)

ORGANIZÁCIA PRE BEZPEČNOSŤ A SPOLUPRÁCU V EURÓPE

OBSE je od roku 1995 nástupníckou organizáciou Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe (KBSE).⁵ Zahŕňa 57 účastníckych štátov Európy, Strednej Ázie a Severnej Ameriky. OBSE je z právneho hľadiska unikátnou medzinárodnou inštitúciou, pretože striktno podľa medzinárodného práva nejde o medzištátnu organizáciu, ale o medzinárodný orgán, a to aj po formálnej zmene svojho názvu. Záverečný Helsinský akt, ktorý upravuje stanovy pôvodnej bezpečnostnej organizácie ako aj súčasnej OBSE ustanovuje desať základných zásad a síce:

- zásada suverénnej rovnosti štátov,
- zásada vystríhania sa použitia sily a hrozby silou,
- zásada neporušiteľnosti hraníc,
- zásada územnej celistvosti štátov,
- zásada pokojného riešenia sporov,
- zásada nezasahovania do vnútorných záležitostí,
- zásada rešpektovania ľudských práv a základných slobôd,

⁴ Viac k misiám OSN viď <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>

⁵ V pôvodnej KBSE bolo ambíciou účastníckych krajín prekonať bipolárne blokové vnímanie bezpečnosti v Európe a vo svete. V súčasnosti je nástupnícka OBSE vnímaná ako jeden zo základných nástrojov formovania európskej bezpečnostnej architektúry.

- zásada sebaurčenia národov,
- zásada spolupráce medzi štátmi a
- zásada svedomitého plnenia záväzkov z medzinárodného práva. (OBSE 1995)

Primárnymi cieľmi OBSE je ako organizácie kolektívnej bezpečnosti v oblasti MKM ambícia zaistenia bezpečnosti a mieru. OBSE sa orientuje hlavne na tzv. tri dimenzie bezpečnosti, a to na ľudsko- právnu dimenziu, politicko- vojenskú dimenziu a ekonomicko- enviromantálnu dimenziu.

OBSE realizuje široký rozsah bezpečnostných a s ňou súvisiacich činností zahŕňajúcich:

- kontrolu zbrojenia,
- opatrenia na budovanie dôvery a bezpečnosti,
- ľudské práva, národnostné menšiny, demokratizáciu,
- politickú stratégiu,
- protiteroristické aktivity,
- ekonomické a environmentálne aktivity. (Jurčák, V., Labuzík, M., Ptáček, D., Pazdziurko, M., Nečas, P. 2009)

Hlavnými rozhodovacími orgánmi OBSE sú Summity/Rada ministrov, Stála rada a Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu. Výkonnými orgánmi sú Generálny tajomník a sekretariát. Medzi ďalšie inštitúcie, ktoré participujú na plnení úloh MKM patria Parlamentné zhromaždenie OBSE, Zmierovacia a arbitrážny súd a Minská skupina⁶.

V rámci operácii MKM je OBSE prítomná v Albánsku. OBSE má misie v Bosne a Hercegovine, Kosove, Čiernej Hore, Srbsku, Skopje, Moldavsku. OBSE je projektový koordinátor na Ukrajine, súčasne má na Ukrajine pozorovateľskú misiu. OBSE plní aj pozorovateľskú misiu na hraničných priechodoch Gukovo a Doneck v Ruskej federácii. OBSE má aktivity na Južnom Kavkaze, v Centrálnnej Ázii, a aktivity súvisiace s Minským dohovorom, ako aj asistenčnými úlohami pri plnení bilaterálnych dohôd a inými úlohami súvisiacimi s MKM⁷.

Hlavnými druhmi operácií v rámci MKM, ktoré OBSE vykonáva sú:

- preventívna diplomacia, riešenie konfliktov v počiatočnom štádiu,
- kontrola zbrojenia a odzbrojovania,

⁶ Medzi štruktúry, ktoré majú afinitu k činnosti OBSE patrí aj Spoločná konzultatívna skupina (Zmluva o konvenčných ozbrojených silách v Európe) a Spoločná konzultatívna komisia (Zmluva o otvorenom nebi).

⁷ Viac viď na oficiálnej stránke OBSE: <http://www.osce.org/secretariat/74783?download=true>

- posilňovanie ľudských práv a pravidiel trhového hospodárstva,
- monitorovanie dodržiavania bilaterálnych a multilaterálnych zmlúv a dohôd,
- riešenie otázok etnických menšín a problémov medzietnického napätia,
- trvalá prítomnosť v krízovej oblasti.

ÚLOHY A PÔSOBENIE NATO V RÁMCI MKM

Organizácia Severoatlantickej zmluvy (NATO) vznikla v roku 1947 podpisom Severoatlantickej zmluvy. Podľa ustanovujúcej Zmluvy NATO „Členské krajiny dohody potvrdzujú vieru v zmysel a princípy Charty OSN a vyjadrujú vôľu žiť v mieri so všetkými ľuďmi a vládami“. (The North Atlantic Treaty 1949)

Ako medzivládna organizácia zahŕňajúca v súčasnosti 28 členských štátov má za hlavnú úlohu chrániť slobodu a bezpečnosť jej členov politickými a vojenskými prostriedkami. Je založená na spoločných hodnotách demokracie a ľudských práv, pričom si členské štáty zachovávajú plnú suverenitu a nezávislosť. (Jurčák, V., Labuzík, M., Ptáček, D., Pazdziurko, M., Nečas, P. 2009)

Pôsobenie NATO je smerované primárne do oblasti spoločnej obrany, bezpečnosti členských krajín aliancie a na riešenie otázok MKM. NATO má jedinečný a robustný okruh politických a vojenských spôsobilostí ktoré jej umožňujú odpovedať na celé spektrum kríz – pred, počas a po ukončení konfliktu. NATO použije vhodnú kombináciu týchto politických a vojenských nástrojov, s cieľom manažovania vytvárajúcich sa kríz, ktoré majú potenciál ovplyvniť aliančnú bezpečnosť predtým ako eskalujú do konfliktu; poprípade na zastavenie prebiehajúcich konfliktov, kde je ovplyvnená aliančná bezpečnosť; (NATO) napomôže konsolidácii stability v postkonfliktných situáciách pokiaľ to prispeje k transatlantickej bezpečnosti. (NATO 2012)

Prostriedky, ktorými Aliancia vykonáva svoju bezpečnostnú politiku, zahŕňajú:

- zachovávanie dostatočnej vojenskej sily potrebnej na zabránenie vojnám a zachovanie efektívnej obrany,
- schopnosť čeliť krízam, ktoré ovplyvňujú bezpečnosť svojich členov,
- aktívnu podporu dialógu s inými národmi a kooperatívny prístup k otázkam európskej bezpečnosti, vrátane podpory opatrení zameraných na dosiahnutie pokroku v oblasti kontroly zbrojenia a odzbrojenia. (Jurčák, V., Labuzík, M., Ptáček, D., Pazdziurko, M., Nečas, P. 2009)

Na dosiahnutie týchto základných cieľov Aliancia:

- vytvára nevyhnutnú súčasť stabilného bezpečnostného prostredia v Európe založeného na rozvíjaní demokratických inštitúcií a oddanosti mierovému riešeniu konfliktov,
- v súlade s článkom 4 Severoatlantickej zmluvy slúži ako transatlantické fórum na konzultáciu spojencov o akýchkoľvek otázkach ovplyvňujúcich životné záujmy svojich členov, vrátane vývoja, ktorý môže ohroziť ich bezpečnosť a napomáha zosúladiť ich úsilie v oblastiach ich spoločného záujmu,
- zabezpečuje odradenie a obranu proti akejkoľvek forme agresie voči teritóriu ktoréhokoľvek členského štátu NATO,
- zachováva strategickú rovnováhu v Európe. (Jurčák, V., Labuzík, M., Ptáček, D., Pazdziurko, M., Nečas, P. 2009)

NATO v súčasnosti pôsobí v operáciách v Afganistane, Kosove, v Stredozemnom mori, podporuje misiu Africkej únie vyčlenenými prostriedkami a od začiatku konfliktu na Ukrajine vykonáva úlohy vzdušného hliadkovania v prihraničnom regióne s Ruskou federáciou na severe Európy. Okrem uvedeného Aliancia odsúhlasila posilniť politickú a vojenskú spoluprácu s vládou na Ukrajine. To zahŕňa poskytnutie vojenských inštruktorov s cieľom asistencie modernizačných snáh ozbrojených síl Ukrajiny (OS UKR) a zlepšenie interoperability medzi OS UKR a ozbrojenými silami Aliancie prostredníctvom cvičení a spoločných operácií. (CRS 2014)

Hlavné druhy operácií na podporu mieru, ktoré NATO vykonáva sú:

- operácie na udržanie mieru (Peacekeeping),
- operácie na vynútenie mieru (Peace Enforcement),
- operácie na prevenciu konfliktu (Conflict Prevention),
- operácie na nastolenie mieru (Peacemaking),
- operácie na budovanie mieru (Peacebuilding),
- humanitárne operácie (Humanitarian Operations).

CIELE A ÚLOHY EURÓPSKEJ ÚNIE V MKM

Základné parametre cieľov a úloh EÚ v oblasti krízového manažmentu sú obsiahnuté v Lisabonskej zmluve. V sekcii 2, čl. 42, odsek 1 sa uvádza, že „Spoločná bezpečnostná a obranná politika je neoddeliteľnou súčasťou spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Zabezpečuje Únii operačnú schopnosť využívajúc civilné a vojenské prostriedky. Únia ich môže využiť pri misiách mimo Únie na udržanie mieru, predchádzanie konfliktom

a posilňovanie medzinárodnej bezpečnosti v súlade so zásadami Charty Organizácie Spojených národov. Pri plnení týchto úloh sa využívajú spôsobilosti poskytované členskými štátmi.“ Následne v čl. 43, odsek 1 sa uvádza, že „Misie uvedené v článku 42 ods. 1, pri ktorých môže Únia použiť civilné a vojenské prostriedky, zahŕňajú spoločné operácie odzbrojovania, humanitárne a záchranné misie, misie vojenského poradenstva a vojenskej pomoci, misie na predchádzanie konfliktom a na udržiavanie mieru, misie bojových síl v rámci krízového riadenia vrátane misií na opätovné nastolenie mieru a stabilizačných operácií po ukončení konfliktu. Všetky tieto misie môžu prispievať k boju proti terorizmu, vrátane podpory tretích krajín v boji proti terorizmu na ich územiach.“ (Lisabonská zmluva 2012)

EÚ v rámci MKM využíva vojenské, policajné a civilné kapacity vyčlenených prostriedkov členských krajín Únie. EÚ je v rámci MKM aktívna v nasledujúcich operáciách: ALTHEA (Bosna a Hercegovina), EU NAVFOR (Somalsko), EUAM (Ukrajina), EUBAM (Líbya), EUBAM (Moldavsko a Ukrajina), EUBAM (Rafah), EUCAP (Nestor), EUCAP (Sahel Mali), EUCAP (Sahel Niger), EULEX (Kosovo), EUMM (Gruzínsko), EUNAVFOR (Stredozemné more, operácia Sofia), EUPOL (Afganistan, do konca roku 2016), EUPOL COPPS (Palestínske teritória), EUTM (Stredoafričská republika), EUTM (Somálsko) a EUTM (Mali).

Hlavné druhy operácií na podporu mieru, ktoré EÚ vykonáva sú:

- humanitárne a záchranné operácie (Humanitarian and Rescue Tasks),
- operácie na udržiavanie mieru (Peacekeeping Tasks),
- operácie bojových síl v krízovom manažmente,
- vrátane udržania mieru (Task of Combat Forces in Crisis Management including Peacekeeping)

V súvislosti s komplexnou povahou hrozieb a potencialných rizík, ktorým Únia čelí, EÚ stanovila v globálnej stratégii pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku, že „EÚ bude rozširovať spoluprácu s USA a Kanadou v oblasti krízového manažmentu, protiteroristických operácií, v kybernetickej oblasti, migrácii, energetickej a klimatickej oblasti. (EU's Global Strategy 2016)

PRÍSPEVKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY V ORGANIZÁCIÁCH MKM

SR sa od svojho vzniku v roku 1993 začala zapájať nielen do aktivít na prehlbenie mieru a posilnenie bezpečnosti v Európe, ale aj aktívnou účasťou svojích ozbrojených síl v operáciách MKM v rámci OSN a OBSE. Po vstu-

pe SR do NATO a EÚ sa úroveň záväzkov v rámci týchto organizáciách pretavila aj do zvýšenej účasti krajiny operáciách MKM v rámci týchto organizácií. Doposiaľ sa SR zapájala do týchto aktivít predovšetkým prostredníctvom vysielania profesionálnych vojakov, policajtov a colníkov. Skúsenosti z doterajšieho pôsobenia v MKM však ukázali, že na zaistenie bezpečnosti, stability a rozvoja v krízových oblastiach je okrem nasadzovania vojenských nástrojov potrebné aj čoraz intenzívnejšie zapájanie civilných expertov, čo je predmetom rozvoja spôsobilostí na nadchádzajúce obdobie a malo by sa prejavíť výraznejšie v strednodobom časovom horizonte. V nasledujúcich častiach si uvedieme hlavné operácie MKM, v ktorých SR aktívne participuje v rámci OSN, OBSE, NATO a EÚ.

PRÍSPEVKY SR DO OPERÁCIÍ MKM POD ZÁŠTITOU OSN

Slovenská republika participovala v roku 2016 v troch misiách OSN a to v misiách MINUSTAH (Haiti), UNFICYP (Cyprus) a UNTSO (Blízky Východ). Misia MINUSTAH pôsobí na Haiti od roku 2004 a jej hlavná činnosť spočíva v pomoci a stabilizácii verejnej správy, reforme práce policajných zložiek. Taktiež prítomnosť medzinárodných síl prináša efekt stabilizácie bezpečnostnej situácie v krajine. K augustu 2016 bolo v misii MINUSTAH celkovo 4708 príslušníkov ozbrojených zložiek. SR vyslalo po prvýkrát do tejto misie v júni 2015 celkovo šiestich príslušníkov policajného zboru.

Mierová misia UNFICYP na Cypre bola zriadená v roku 1964 rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 186/1964. Je jedna z najdlhšie aktívnych mierových misií na svete. Jej úlohou je prevencia konfliktu medzi komunitou cyperských Grékov a cyperských Turkov na ostrove. Činnosť a aktivity misie sa rozšírili v roku 1974 po vstupe Turecka do konfliktu a následnej tureckej vojenskej intervencii v severnej časti ostrova. Jej hlavnými úlohami je zabrániť návratu ozbrojeného konfliktu, vykonávať dohľad nad dodržiavaním „status quo“ na líniiach zastavenia palby z roku 1974, ktoré tvoria hranice nárazníkového pásma a prispievať k budovaniu dôvery a dodržiavaniu právneho poriadku. SR má v misii 162 príslušníkov ozbrojených zložiek. (UN 2016). Hlavnou operačnou úlohou OS SR v roku 2015 bolo zabezpečenie integrity nárazníkovej zóny (NZ) v Sektore 4 a udržanie vojenského „status quo“ opozičných síl. Pri plnení danej úlohy bol kladený dôraz na zabezpečenie každodenného hliadkovania v priestore zodpovednosti, riešenie vojenských narušení, vyjednávanie od najnižších stupňov

velenia. SR bola aj v roku 2015 vedúcou krajinou v Sektore 4. V rámci Sektoru 4 pod slovenským vedením pôsobili aj ozbrojené sily Maďarska, Srbska a Ukrajiny. Celkovo od vzniku operácie pôsobilo na Cypre 2,774 príslušníkov OS SR, z toho 117 žien. V misii UNFICYP pôsobia aj 6 príslušníci PZ. Zámerom OS SR a PZ na rok 2016 je pokračovanie účasti v priestore operácie bez väčších zmien. Ku koncu roka 2015 mala SR najväčší kontingent v misii UNFICYP na Cypre.

Pozorovateľská misia OSN na Blízkom východe UNTSO (misia OSN pre dohľad nad udržiavaním prímeria) je prvou mierovou misiou OSN, ktorá vznikla v roku 1948. V nadväznosti na vojny v rokoch 1956, 1967 a 1973 v regióne Blízkeho východu prechádzali hlavné úlohy UNTSO menšími zmenami v súvislosti s meniacou sa politickou situáciou. Hlavnou úlohou misie UNTSO je monitorovanie prímeria a dohľadanie na plnení dohôd o prímerí v regióne. Hlavnou úlohou misie bolo naďalej sledovať a udržiavať bezpodmienečné prímerie nariadené BR OSN až do konečného mierového urovnania a pomôcť stranám v dohľade nad dodržiavaním podmienok dohôd o prímerí z roku 1948, t. j. vykonávať inšpekcie, patrolovanie, pozorovanie a hlásenie aktivít ktoré môžu viesť k porušeniu dohody o stiahnutí sa medzi Izraelom a Sýriou z roku 1974.

V roku 2016 pôsobili na Golanských výšinách (Sýria/Izrael) 2 príslušníci OS SR. Jeden príslušník OS SR vykonával vyššiu veliteľskú funkciu ako vedúci skupiny pozorovateľov Golany – Tiberias. Bezpečnostná situácia v priestore bola vážna, ovplyvňovaná hlavne prebiehajúcim konfliktom v Sýrii a situáciou medzi Izraelom a Palestínou. Celkovo od vzniku operácie sa na Golanských výšinách (Sýria/Izrael) vystriedalo 33 príslušníkov OS SR. (MZVaEZ SR 2015)

PRÍSPEVKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO OPERÁCIÍ MKM V RÁMCI OBSE

Misia OBSE v Macedónsku bola zriadená v roku 1992 s úlohou zabrániť regionálnym konfliktom. Úlohou misie je vykonávanie pravidelných monitorovacích návštev miestnych komunít a udržiavanie komunikačnej siete s politickými predstaviteľmi, členmi občianskej spoločnosti, náboženskými vodcami a orgánmi presadzovania práva. Misia pracuje s úradmi a napomáha zavádzať integrovaný vzdelávací systém, buduje kapacity štátnych úradníkov v súlade s medzinárodnými demokratickými normami a zásadami. Pomáha tiež pri presadzovaní práv menšín, formou vzdeláva-

cích projektov policajtov a pomáha justičným orgánom pri ich reformnom procese. Policajný zbor SR sa do misie OBSE na území Macedónska zapojil v apríli 2014, odkedy tam pôsobí, vrátane roku 2015, až do súčasnej doby 1 príslušník PZ. Tento má na starosti projekty podporujúce reformy hraničnej polície a boj proti organizovanému zločinu.

OBSE špeciálna monitorovacia misia na Ukrajine (SMM) bola nasaďená 21. marca 2014 na základe žiadosti ukrajinskej vlády a na základe rozhodnutia všetkých 57 účastníckych štátov OBSE. SMM je civilná misia. Jej hlavnou úlohou je sledovať a hlásiť nestranne a objektívne o situácii na Ukrajine a uľahčiť dialóg medzi všetkými stranami krízy. Policajný zbor SR sa do misie OBSE na území Ukrajiny zapojil v máji 2014. V súčasnosti v misii pôsobia 3 príslušníci PZ. V misii pôsobí aj 1 civilný expert MZVaEZ SR.

Misia OBSE v Dušanbe, Tadžikistan. Počas roka 2015 pôsobil v misii OBSE v Tadžikistane 1 príslušník PZ, ktorý zastával špecializované miesto policajného radcu boja proti terorizmu a policajných záležitostí v misii. Úlohou príslušníka PZ bolo napomáhať miestnym orgánom v boji proti terorizmu a koordinovať medzinárodné aktivity na uvedenom poli práce s miestnymi orgánmi. Vyslanie a zapojenie sa v predmetnej misii bolo skončené v auguste 2015 uplynutím doby vyslania slovenského policajta. (MZVaEZ SR 2015)

PARTICIPÁCIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V OPERÁCIÁCH MKM V RÁMCI NATO

SR v predchádzajúcom období pôsobilo v rámci operácií NATO hlavne v Bosne a Hercegovine v rámci veliteľstva NATO a v Afganistane v rámci operácie NATO, Resolute support. Veliteľstvo NATO v Sarajeve predstavuje po rozhodnutí o ukončení operácie NATO SFOR v BaH v roku 2004 vojenskú prítomnosť NATO v krajine. Jeho hlavnou úlohou je pomoc štátnym orgánom BaH pri realizácii obrannej reformy a pri vytváraní systému efektívneho riadenia a velenia ozbrojených síl BaH. Taktiež asistuje pri zabezpečení efektívnych demokratických rozpočtových a riadiacich procesov ozbrojených síl BaH. Veliteľstvo plní aj podporné úlohy, vrátane spravodajskej činnosti, plánovania a riadenia aktivít NATO na území BaH. SR prispieva do spôsobilostí veliteľstva 1 príslušníkom ozbrojených síl SR.

Plánovaným ukončením operácie ISAF v Afganistane k 31.12.2014 a spustením operácie Resolute Support („Rozhodná Podpora“) dňom

1.1.2015 došlo k výraznej redukcii príspevkov OS SR z pôvodných 300 na súčasných 36 príslušníkov OS SR (so stavom k 31.10.2016).

Operácia RS sa od ISAF- u líši tým, že RS je nebojová operácia a zameriava sa predovšetkým na výcvik, poradenstvo a asistenciu pre afganské bezpečnostné zložky. OS SR majú k účasti v tejto operácii mandát NR SR (Uznesenie č.1531 z 11. decembra 2014 a č.2106 z 12. novembra 2015) v celkovom mandátnom počte 66 profesionálnych vojakov. (MZVaEZ SR 2015)

ÚČASŤ SLOVENSKEJ REPUBLIKY V OPERÁCIÁCH MKM EÚ

SR sa významne angažuje v rámci operácií MKM EÚ a to hlavne v operáciách EUFOR ALTHEA v Bosne a Hercegovine, EULEX Kosovo, EUBAM – Moldavsko a Ukrajina, EUMM Gruzínsko a EUPOL Afganistan. EUFOR ALTHEA v Bosne a Hercegovine a Veliteľstvo NATO v Sarajeve Vojenská operácia EUFOR ALTHEA zriadená v decembri 2004 je súčasťou komplexného prístupu EÚ k bezpečnostnej, politickej a sociálno- ekonomickej stabilizácii Bosny a Hercegoviny (BaH) a zapadá do celkovej mozaiky stabilizačných cieľov EÚ v regióne západného Balkánu. Mier, stabilita, rozvoj a prosperita celého regiónu západného Balkánu patria naďalej medzi priority Slovenskej zahraničnej politiky. Sily pôsobiace v operácii majú mandát Bezpečnostnej rady OSN, ktorý je predlžovaný na ročnej báze. OS SR obsadzovali aj v roku 2016 v rámci operácie ALTHEA 3 styčné a pozorovacie tímy – LOTs (styčný pozorovací tím) v mestách Novo Sarajevo, Višegrad a Foča. (EUFOR ALTHEA 2016)

Civilná misia EULEX Kosovo bola zriadená 4.2.2008 s cieľom podporiť posilňovanie právneho štátu (rule of law) na území Kosova. V rámci angažovania sa na západnom Balkáne ako jednej zo zahranično- politických priorít SR je pôsobenie slovenských expertov práve v tejto misii dôležitým príspevkom a prejavom podpory SR pre európsku perspektívu Kosova. Hlavným mandátom misie je napomáhať a podporiť budovanie kapacít kosovských inštitúcií, policajných, administratívnych a justičných orgánov, v oblasti bezpečnosti a právneho štátu a pri rozvoji a posilňovaní nezávislého multietnického právneho systému a približovaní sa k európskym a medzinárodným štandardom. Zároveň má misia, ako jediná z civilných misií EÚ, aj exekutívne právomoci v niektorých oblastiach ako polícia, prokuratúra a súdnictvo, kde zabezpečuje výkon činností. V roku 2015 pôsobili do novembra v misii EULEX Kosovo 6 príslušníci PZ. (MZVaEZ SR 2015)

V decembri 2005 bola zriadená podporná hraničná misia EUBAM Moldavsko a Ukrajina. Ide o projekt Európskej komisie, ktorý má zabezpečiť obidvom vládam koordinovanú asistenciu v oblastiach hraničnej polície a colnej správy formou monitoringu, výcviku a vzdelávania v súlade so štandardmi EÚ. Misia súčasne poskytuje konkrétne odporúčania relevantným orgánom a podporuje činnosti vykonávané ukrajinskou a moldavskou hraničnou políciou a colnou správou smerujúce k urovneniu konfliktu v tzv. podnesterskej oblasti. PZ sa do tejto misie zapojil už koncom roka 2005. V roku 2015 pôsobili v misii 3 príslušníci PZ. V priebehu septembra 2015 bolo uskutočnené prijatie veliteľa misie EUBAM prezidentom PZ, kde boli prerokované východiská a ciele misie v budúcom období. V októbri 2015 bolo uskutočnené prijatie veliteľa misie EUBAM aj prezidentom FS. Záverom roka 2015 bola slovenská prítomnosť v misii EUBAM navýšená o 1 príslušníka PZ na 4. (MZVaEZ SR 2015)

Monitorovacia misia EUMM na území Gruzínska bola spustená v októbri 2008 v reakcii na vývoj bezpečnostnej situácie. Hlavnou úlohou misie je monitorovanie implementácie tzv. Šesťbodovej mierovej dohody z augusta 2008 medzi Ruskom a Gruzínskom. Hlavnou úlohou misie je posilňovanie opatrení na budovanie dôvery medzi Gruzínskom a odštiepenými územiami Abcházskom a Osetskom, normalizácia vzťahov, uvoľňovanie napätia vo forme sprostredkovania kontaktov a poskytovanie informácií potrebných pre proces prijímania politických rozhodnutí v rámci EÚ. Misia monitoruje kroky a stav bezpečnostných síl Gruzínska, stiahnutie bezpečnostných síl RF z odštiepených území Abcházska a Južného Osetska a celkovú situáciu pozdĺž administratívnej línie s týmito entitami, dodržiavanie ľudských práv a návratu utečencov a vysídlených osôb. Pôsobenie slovenských expertov v rámci misie EUMM je rovnako v línii zahraničnopolitických priorít pôsobenia v krajinách Východného partnerstva. Záujmom SR v rámci EÚ bude aj pre ďalšie pôsobenie misie udržať celkový počet monitorov misie na úrovni 200 monitorov v línii Šesťbodovej dohody. V tejto súvislosti bude dôležité naďalej vysielat' zo strany SR expertov do misie. V roku 2015 pôsobili v misii za SR experti MO SR (1 príslušníčka) a PZ (2 príslušníci). (MZVaEZ SR 2015)

Civilná misia EUPOL Afganistan začala svoju činnosť 15. júna 2007. Mandát misie bol predĺžený do decembra 2016, kedy bola ukončená činnosť. Hlavným cieľom misie EUPOL Afganistan je reforma afganskej polície v kontexte komplexnej reformy právneho systému a štátnych inštitúcií

po páde Talibanu, kde doteraz absentuje spolupráca a koordinácia činnosti polície, prokuratúry a súdnictva. Najväčšou prioritou zostáva boj proti terorizmu, drogovej kriminalite a korupcii. Misii sa podarilo dosiahnuť viaceré ciele. EÚ bude pokračovať vo svojom pôsobení v Afganistane v oblasti bezpečnosti, avšak prostredníctvom iných nástrojov, najmä nástrojov Európskej komisie. V roku 2015 pôsobili v misii EUPOL Afganistan 2 príslušníci PZ. (MZVaEZ SR 2015)

ZÁVER

SR dlhodobo participuje na operáciách MKM v rámci svojich záväzkov voči organizáciám, ktorých je členskou krajinou a v súlade so svojimi zahranično- politickými prioritami. SR sa v roku 2016 zapojila celkovo do 14 misií MKM, a to v rámci aktivít EÚ (6), OBSE (3), NATO (2) a OSN (3). V rámci týchto operácií je prevažná väčšina v európskom geografickom priestore, respektíve v jej blízkom susedstve a s potenciálom ovplyvniť bezpečnosť EÚ a SR v prípade zlyhania týchto operácií. V prípade regiónu Balkán sa jedná o dlhodobú zahranično- politickú a bezpečnostnú prioritu, pričom SR sa zapájala do MKM operácii v regióne aj pred svojím členstvom v EÚ a NATO. Podobnou zahranično- politickou a bezpečnostnou prioritou je aj otázka riešenia bezpečnostnej situácie na Ukrajine. SR spolu s ostatnými krajinami V4 bola a je krajinou, ktorá podporuje budovanie užších vzťahov medzi EÚ a Ukrajinou formou implementácie asociačnej dohody a dohody o voľnom obchode. V otázke participácie v ostatných operáciách MKM sa jedná obdobne o príspevky hodnotového charakteru, vyjadrujúce ukotvenie SR v ideových hodnotách budovania medzinárodného systému kooperácie a nástrojov na riešenie kríz v súlade s normami, ktoré boli ustanovené ešte počas studenej vojny v Záverečnom akte Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe a v ktorých v súčasnosti vyznieva najakútnejšie bod sedem a síce „rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd vrátane slobody myslenia, svedomia, náboženstva a presvedčenia.“ Záverom je možné konštatovať, že postavenie SR v MKM je z dlhodobého hľadiska stabilné, pričom SR prejavila historicky flexibilitu pri poskytovaní svojich príspevkov aj do regiónov, z ktorých pre ňu explicitne nevyplývali potenciálne hrozby, čím prispieva do systému MKM aj nad rámec vlastných špecificky národných záujmov v ponímaní klasických realistických škôl bezpečnostných štúdií.

REFERENCES

1. <http://www.amnesty.sk/wp-content/uploads/2012/01/Charta-OSN.pdf>
2. CRS Federation of American Scientist <https://fas.org/sgp/crs/row/R43478.pdf>
3. EU's Global Strategy European External Action Service https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
4. <http://www.euforbih.org/eufor/index.php/eufor-news/latest-news/2101-president-of-the-slovak-republic-visits-hqeufor>
5. Jurčák, V., Ivančík, R. *Mierové operácie vybraných organizácií medzinárodného krízového manažmentu* Liptovský Mikuláš Akadémia oozbrojených síl generála M. R. Štefánika 2013
6. Jurčák, V., Labuzík, M., Ptáček, D., Pazdziurko, M., Nečas, P. *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu* Liptovský Mikuláš 2009
7. Konsolidované znenie Lisabonskej zmluvy https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026sk.pdf
8. MZVaEZ SR *Správa o pôsobení Slovenskej republiky v aktivitách medzinárodného krízového manažmentu za rok 2015* Výročná správa Bratislava MZV 2015
9. *Strategic concept NATO* 2012 http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf
10. <http://www.osce.org/secretariat/74783?download=true>
11. <http://www.osce.org/helsinki-final-act>
12. <https://en.oxforddictionaries.com/definition>
13. The North Atlantic Treaty http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/stock_publications/20120822_nato_treaty_en_light_2009.pdf
14. *UN Mission's Summary detailed by country* http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/2016/aug16_3.pdf
15. *Understanding Conflict resolution* 2002 http://uk.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/44076_Wallensteen.pdf
16. Wilson Center 2010 <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/Conflict%20Prevention-%20Theory%20in%20Pursuit%20of%20Policy%20and%20Practice.pdf>

AUTHORS

Brig. Gen. doc. Ing. Boris Ďurkech, CSc.

mjr. Ing. Jozef Švarný, email: jozef.svarny@google.com